

FELSEFE DÜNYASI

2021/ YAZ/SUMMER Sayı/Issue: 73

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, Süreli ve hakemli bir Dergidir.

ISSN 1301-0875

Türk Felsefe Derneği mensubu tüm Öğretim üyeleri (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) *Felsefe Dünyası*'nın Danışma Kurulu/ Hakem Heyetinin doğal üyesidir.

Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına Başkan Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi

Editör/Editor

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Levent Bayraktar (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammet Enes Kala (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Arş. Gör. Buğra Kocamusaoglu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Felsefe Dünyası yılda iki sayı olmak üzere Temmuz ve Aralık aylarında yayımlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's Index ve TÜBİTAK ULAKBİM / TR Dizin tarafından dizinlenmektedir

Felsefe Dünyası is a refereed journal and is Published Biannually. It is indexed by Philosopher's Index and TUBITAK ULAKBİM / TR Dizin since 2004

Adres/Adress

Necatibey Caddesi No: 8/122 Kızılay-Çankaya / ANKARA PK 21 Yenişehir/Ankara

Tel & Fax : 0312 231 54 40

www.tufed.net

Fiyatı/Price: 50 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No / Account No:

Vakıf Bank Kızılay Şubesi | IBAN: TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Dizgi / Design: Emre Turku

Kapak Tasarımı / Cover: Mesut Koçak

Baskı / Printed: Tarcan Matbaa

İvedik Köy Mahallesi, İvedik Cd. No:417/A, 06378 Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0(312) 384 34 35

Basım Tarihi : Temmuz 2021, 500 Adet

SİYASET İNCELEMELERİ BAĞLAMINDA FELSEFE, TEORİ VE İDEOLOJİ

Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 73, Yaz 2021, ss. 7-24.

Geliş Tarihi: 18.04.2021 | Kabul Tarihi: 01.05.2021

Mustafa ERDOĞAN*

Giriş

“Sosyallik” insanoğlunun gerek zaman gerekse mekân bakımından evrensel bir özelliğidir. İnsan toplumsal bir canlıdır; toplum dışında bir insan tasavvuru ancak zihinsel bir kurgu olabilir. Toplum olarak var olmanın kurucu unsurlarından biri ise, onu “devlet”le özdeşleştirmemek kaydıyla, siyasettir. İki bin yıldan daha fazla bir süre önce Aristo insanın “siyasal bir canlı” olduğunu söylerken bu gerçeğe dikkat çekiyordu. Onun içindir ki, siyasî fenomen Eski Yunan döneminden beri filozoflar, teorisyenler ve bilim insanlarının ana inceleme konularından biri olmuştur.

Eski Yunan’dan buyana siyaset incelemelerinin birçok farklı türü var. Bu türlerin en eskisi şüphesiz “siyaset felsefesi”dir; zamanla ona başka disiplinlerin de eklenmesi sonucunda bugün siyaset incelemelerinin veya siyaset üstüne düşüncenin oldukça zengin bir çeşitliliğiyle, geniş bir yelpazeyle karşı karşıyayız: siyaset felsefesi, siyaset teorisi, siyaset bilimi, siyaset sosyolojisi, siyaset psikolojisi, devlet teorileri, siyasal iktisat, kamu siyaseti, hatta siyasal tarih. Aslına bakılırsa, başta anayasa teorisi ve kamu hukuku olmak üzere, hukukun bazı alt dalları da siyaset incelemeleri içinde düşünülme gerekir.

Bu yazıda günümüzde “siyaset teorisi” olarak anılan disiplinin kimliğini belirlemeye çalışmak istiyorum. Bunu esas olarak siyaset teorisini siyaset felsefesi, siyaset bilimi ve toplumsal teoriyle ilişkileri bağlamında ele ala-

* Prof. Dr., Anayasa Hukuku, ORCID: 0000-0002-6546-0118, e-mail: merdogan56@yahoo.com

rak yapmaya çalışacağım. Bu bağlamda, siyaset teorisini özellikle siyaset felsefesinden kesin olarak ayırıştırmanın mümkün olup olmadığını sorgulayacağım. Bu arada, siyasetle ilişkisi çerçevesinde teori ile ideoloji ayırımına da bu yazıda bir göz atmak düşüncesindeyim.

Siyaset Felsefesi ve Siyaset Teorisi

İlgili literatürde sıkça birbirinin yerine kullanılan “siyaset felsefesi” ile “siyaset teorisi” arasında ayırım yapmanın ne ölçüde mümkün olduğunun araştırılmasına, yine bu satırların yazarının çeyrek asır önceki bir denemesinden başlamak uygun olabilir. “Siyaset Felsefesi Hakkında” başlığıyla yayımlanmış olan o denemedeki yaklaşımı şöyle özetleyebilirim: Siyaset felsefesi, insanoğlunun bireysel ve toplumsal varoluşuna ilişkin temel sorulara bütüncül bir felsefi sistemin tutarlılığı içinde bir cevap arayışıyla ilgilidir. Başka bir deyişle, bir siyaset felsefesi genel bir felsefi sistemin tutarlı bir alt-sistemi olmak durumundadır. Bu çerçevede siyaset felsefesi, odağında “insanların doğru ve değerli eylemde bulunma olanaklarını geliştiren veya en azından bu olanakları kolaylaştıran bir toplumsal-siyasal ortamın dayanması gereken ilkelerin araştırılması” olan bilgi arayışıdır (Erdoğan 1993: 3-4).

Bu anlayışa göre, kısaca, “felsefe (özel olarak etik) siyaseti bir inceleme konusu olarak aldığı anda siyaset felsefesi ortaya çıkar” (Erdoğan 1993: 6). Bu yaklaşım büyük ölçüde Leo Strauss ve Isaiah Berlin’den esinlenmiştir. Strauss’un (1969: 47) yazdığı gibi, “insanlar iyi hayat ve iyi toplum hakkında bilgiye ulaşmayı açık amaçları haline getirdiklerinde siyaset felsefesi doğar.” Veya Berlin’in (1988) dediği gibi, “[h]ayatin nasıl yaşanması gerektiği hakkındaki [...] inançlar ahlâkî araştırmanın konusudur; bunlar gruplara ve uluslara, daha doğrusu bütün insanlığa uygulandıklarında siyaset felsefesi adını alırlar; bu ise topluma uygulanan etikten başka bir şey değildir.”

Aynı yazıda siyaset felsefesi disiplininin kimliğine ilişkin başka bir yaklaşıma daha işaret edilmiştir. Bu yaklaşım, ilkinden farklı olarak, “felsefi bir sistem arayışı” içinde değildir ve siyaset felsefesini zorunlu olarak felsefenin bir alt-dalı olarak görmez. Buna göre, siyaset felsefesi “siyasete ilişkin sorunların derinliğine tartışılması ve aydınlatılması girişimi”nden ibarettir (Erdoğan 1993: 6).[1] “Siyaset teorisi”ne gelince, o yazıda bu terimin genellikle siyaset felsefesiyle aynı anlamda kullanıldığı belirtilmektedir (Erdoğan 1993: 5). Bu teşhis, siyaset felsefesini felsefenin bir uzantısı olarak gören Isaiah Berlin bakımından da doğrudur. Nitekim düşünür siyaset teorisi ile siyaset felsefesi arasında belirgin bir ayırım yapmamakta, “geleneksel siyaset teorisi”[2] derken aslında “siyasî düşünceler tarihi”ni kastetmekte ve bu disiplini “prima facie felsefi” olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda

siyaset teorisi “özgürlük, adalet, otorite veya siyasî ahlâka ilişkin herhangi bir tartışmanın eninde sonunda karşılaşmak zorunda olduğu iyi veya kötü, izin verilen veya yasaklanan, uyumlu veya uyumsuz fikirlerinin sadece analiziyle değil, fakat bunların geçerliliği hakkındaki sonuçlarla da ilgilenmek durumundadır.” (Berlin 1980: 157).

Literatürde siyaset felsefesini felsefenin bir alt dalı olarak gören yaklaşımın bir benzerine bugün de rastlıyoruz. Sözcüleri, Adam Swift (2014: 5, 6) siyaset felsefesini “belli bir konu –siyaset- hakkında felsefe, [...] ahlâk felsefesinin özel bir alt dalı” olarak nitelemiştir. D. D. Raphael’e (1990: 6-7) göre de siyasal felsefe, felsefî düşüncesinin devlet hakkındaki fikirlere uygulanması veya devletin felsefî olarak teorileştirilmesi anlamında felsefenin bir dalıdır. Siyaset felsefesini “iyi hayat biçimleri ve neyin ahlâkî olarak uygun olduğu üzerinde odaklanan” normatif bir disiplin olarak niteleyen Michael Freedman ise, siyaset felsefecilerinin “siyasî olanı incelemeye önce felsefeci” olduklarını ve “filozoflar için tipik olan teknikler ve metotları uygulama”dıklarını belirtmektedir (Freedman 2004: 4).[3] Bu arada, Türkçe literatürde Ahmet Arslan da siyaset felsefesi hakkında benzer bir görüşe sahiptir. Ona göre de siyaset felsefesi “siyasete ahlâk açısından bakılması ve onun ahlâk açısından değerlendirilmesidir.” Siyaset felsefesi aynen ahlâk felsefesi gibi, “insan için iyinin ne olduğu”nu arar ama bunu siyaset bağlamında yapar. Dolayısıyla, siyaset felsefesi “ahlâk felsefesinin bir alt dalı olarak kabul edilebilir.” (Arslan 2012: 234-235).

Siyaset teorisine gelince, 1970’ler başlarından itibaren “dirildiği” kabul edilen siyaset teorisi aradan geçen yarım yüzyılda daha da zenginleşmiş[4] olmasına rağmen, 90’ların başındaki yargımıza temel oluşturan durum bugün de pek değişmiş değildir: Siyaset teorisi ile siyaset felsefesinin aşağı yukarı eş anlamda kullanıldığı yargısı esas itibarıyla halâ doğrudur. Gerçekten de, siyaset teorisinin kendi ayrı “konusunun ne olduğu hakkında pek anlaşma olma”dığı (Barry 2018: 23) ve “çekirdek bir kimlikten yoksun” olduğu (Dryzek & Honig & Phillips 2008: 6) söylenebilir. Ancak, siyaset teorisinin normatif ve analitik özelliğiyle felsefî bir niteliğe sahip olduğunu düşünenler de onu felsefenin bir alt dalı olmaktan ziyade bağımsız kimliğe sahip bir disiplin olarak görme eğilimindedirler. Meselâ Norman Barry’ye (2018: 24) göre, 1960’lar ve 1970’lerden itibaren “[s]iyaset teorisi olarak adlandırılan ve tarzı itibarıyla analitik olan genel olarak felsefî bir disiplin gelişmiştir” ve bu disiplin metodolojiyle, kavramların aydınlatılmasıyla ve -daha önceki pozitivizme zıt olarak- siyasî değerlendirme mantığıyla ilgilidir. David Miller (2010: 757) ise “normatif siyaset teorisi”ni otorite, özgürlük, adaletin vb. prensiplerini koymayı ve ondan sonra bu prensiplerin gerçekleştir-

ilmesi için ne tür sosyal düzenin uygun olacağını göstermeyi amaçlayan bir araştırma alanı olarak tanımlanmaktadır.

Böylece, siyaset teorisi bir taraftan “normatif tutkuları” olan (Helliwell & Hindess 2008: 811) veya “genellikle normatif yönelimli” (O’Leary 2010: 750) bir araştırma alanı olarak, öbür yandan da kavramsal ve analitik bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır. Normatif bir disiplin olarak siyaset teorisi iyi bir toplumun “amaçlar ve idealleri”yle ilgili normatif argüman geliştirir (Waldron 2012), “siyasî faaliyetin normlarını” belirlemeye çalışır (Dryzek & Honig & Phillips 2008: 4) ve “siyasî örgütlenmeyle [...] ilgili problemlere iyi çözümler önerir” (Freeden 2004: 9). Normatif siyaset teorisi metodik olarak da kanıtlamalara başvurur, iddia ve tezlerini haklılaştırma (justification) amaçlı kanıtlar kullanır. Haklılaştırma, bir inancın onaylanması veya reddedilmesi için akılcı nedenler ortaya konulması (Raphael 1990: 8) olarak tanımlanabilir. Haklılaştırma kaygısı siyasî teorinin tutarlılık ve mantıkîliğe uygun olmasını, bunun için de akılcı nedenler/gerekçeler (reasons) sunmasını gerektirir. Böylece, bir siyasî görüş eğer iyi nedenlerle (reasons) desteklenirse, iç tutarsızlığı yoksa, bilinen olgularla tutarlıysa haklılaştırılmış olur (Gaus 2000: 39).

Siyaset teorisi öte yandan adalet, özgürlük, eşitlik, demokrasi, otorite gibi siyasetin temel kavramlarının analizi ve aydınlatılmasıyla ilgilidir. Isaiah Berlin’in (1980: 148) anlatımıyla: “Geleneksel siyaset teorisinin özünü oluşturan temel problemler arasında eşitliğin, hakların, hukukun, iktidar ve otoritenin ve kuralların mahiyeti gibi sorunlar yer alır.” Siyaset teorisinin bu karakteristik özelliğini Michael Freeden (2004: 3) şöyle açıklamaktadır: Siyaset teorisi “siyaset hakkında kavramlaştırma ve ifadelendirme (articulation) düzeyinde düşünceye işaret eder.” David Miller ise (2010: 759) “açıklama ilgisi”ni esas alan araştırmaların “siyaset teorisinin [sadece] bir türü”nü oluşturduğuna dikkat çekmektedir.

Hem normatif hem de analitik olan siyaset teorisini tanımlayan diğer özellikler arasında, farklı yazarlar tarafından, eklektik veya interdisipliner olma, sistematiklik, eleştirelilik ve çoğulculuk ta zikredilmektedir. Söz gelişi Norman Barry’ye göre (2018: 25) siyaset teorisi felsefe, hukuk, etik ve iktisat gibi çeşitli disiplinlerden yararlanan eklektik bir araştırma alanıdır. “Münhasıran siyaset teorisine ait olarak tasnif edilebilecek bir bilgi bütünü ve analiz yöntemi yoktur.” Ayrıca, interdisipliner bir araştırma alanı olarak siyaset teorisinin gelenekleri, yaklaşımları ve tarzları da değişkenlik gösterir (Dryzek & Honig & Phillips 2008: 4). Andrew Vincent (2004: 326) bu son noktayı “çoğulculuk” olarak nitelemektedir. Siyaset teorisi, içinde farklı

temelleri olan birçok yaklaşımı barındırması bakımından çoğulcu veya çok-sesli bir disiplindir. Vincent ayrıca siyaset teorisinin soyutlayıcılık ve eleştirelilik özelliğine de işaret etmekle beraber, bunlar aslında onun analitik niteliğinin doğal bir uzantısı olarak görülebilir.[6] Nihayet, siyaset teorisi sistematiktir; siyasî örgütlenmeyle ilgili “kim yönetmeli?”, “siyasî itaat” vatandaşlar için bir yükümlülük müdür?, adalet nedir, hukuk nelere izin verip neleri yasaklamalıdır? gibi temel normatif soruları sistematik biçimde cevaplandırmaya çalışır (Miller 2010: 756).

Sonuç olarak Andrew Vincent’in de belirttiği gibi, siyaset teorisini siyaset felsefesinden kesin olarak ayırmak mümkün görünmemektedir. Ama bu, iddia edildiği gibi, tek başına siyaset felsefesinin siyaset teorisinin daha geniş alanının içinde veya onun merkezinde yer alıyor olmasıyla da (Vincent 2004: 9; Freeden 2004: 4) açıklanamaz görünmektedir. Çünkü, aynı zamanda normatif bir disiplin olduğu ve haklılaştırmadan kaçınmadığı sürece[7], siyaset teorisinin kısmen felsefî bir araştırma alanı olması normaldir. Bu durumda, siyaset teorisi hem açıklamayla hem de haklılaştırmayla ilgili olduğuna göre, “kanıtlama ve haklılaştırma” ilgisinin baskın olduğu literatürü siyaset felsefesi, buna karşılık “açıklama ve analiz” ilgisinin ağır bastığı çalışmaları siyaset teorisi olarak adlandırmak belki uygun olabilir. Bu ölçütün ayrımı mümkün kılmadığı yerde de, bu sefer Freeden’in “iyi argüman” veya “titiz argüman inşası” (2004: 3-4) kavramlarından ve “kanıtın ve kanıtlamanın [...] iyi felsefî analizin ön şartları” olduğu (2004: 7) yargısından mülhem bir yaklaşımla, tamamlayıcı bir ölçüt olarak haklılaştırmanın ne ölçüde sağlam argüman veya argümanlara dayandığına bakmak gerekecektir. Filozoflar için “iyi argüman” akılcı, mantıklı, tutarlı, kesin, derin-düşünme ürünü ve kendini-eleştireci argümandır (Freeden 2004: 14). Buna göre, normatif analizi iyi veya sağlam argümana dayandıran disiplini siyaset felsefesi olarak teşhis edebiliriz. Yine de kabul etmek gerekir ki, kaçınılmaz olarak sübjektivite içeren[8] bu yolu izlemek de sözkonusu iki disiplin arasında kesin bir ayrım yapmamıza imkân vermeyebilir.

Siyaset Teorisi ve Siyaset Bilimi

İlk bakışta sanılabileceğinin aksine, siyaset bilimini tanımlamak siyaset teorisini tanımlamaktan daha zordur. “İlk bakışta” derken kastettiğim, adında yer alan “bilim” kelimesi nedeniyle siyaset biliminin gerek konusu gerekse yöntemi bakımından kimliği ve sınırları belli veya belirlenebilir bir alan teşkil ettiğinin akla gelebilecek olmasıdır. Buna karşılık, siyaset teorisi ise siyaset bilimine göre daha soyut-teorik ve normatif bir disiplin olarak görülür. Ne var ki, ilgili literatür sağduyuya uygun görünen bu ayrımla tam olarak örtüşmeyecek kadar karmaşıktır.

Bunu daha iyi anlamak için siyaset biliminin tarihçesine bir göz atmak yararlı olabilir. Anthony Birch (1996: 208-209, 211, 226) modern siyaset biliminin gelişme seyrini şöyle özetliyor: Oxford, Paris ve Columbia üniversitelerinin müfredatlarına girdiği 1870'lere kadar siyaset bilimi ayrı bir akademik disiplin olarak ortaya çıkmamıştır. Disiplin 1870'ler sonlarından 1950'lerin başlarına kadar pek bir değişikliğe uğramadı. Bütün bu dönem boyunca siyaset bilimi üç alt-disipline ayrıldı: devlet teorisi, karşılaştırmalı devlet sistemleri ve devletlerarası ilişkiler. Ana akım siyaset bilimini oluşturduğu söylenebilecek bu üç alandaki inceleme (tarzı) 1990'lara kadar esaslı bir değişikliğe uğramamıştır. Bu ana akım siyaset bilimi bireyler üstünde olmaktan ziyade kurumlar üstünde odaklanmıştı, inceleme yöntemi ise hem tarihsel hem de normatifti. Yüzyılı biraz aşan bu dönem boyunca, siyaset biliminin analiz biçimleri daha rafine hale geldiyse de, tarihsel ve normatif niteliği aynı kaldı. Bu dönemde doğal bilimlere benzeme çabası yoktur.

Ancak 1950'lerde siyasetin sahici bilimsel incelenmesini amaçlayan yeni yöntemlerin kullanılması devreye girdi. Amaç artık "siyaset incelemesini bir pozitif bilim dalına döndürmek"ti. "Pozitif"ten kasıt, disiplinin ancak doğa bilimlerinininkine benzer yöntemler üzerine oturtulursa "bilimsel" nitelmesini hak edeceği idi. Ne var ki, Birch'e göre, siyaset bilimi geleceğe dönük tahminlere temel oluşturacak, doğa bilimlerindekine benzer genel yasalar oluşturma ve siyasetin kapsayıcı bir bilimini üretme işinde genel olarak başarılı olamamıştır.

Bu konuda daha iyimser bir görüşe göre, siyaset biliminin içinde yer aldığı sosyal bilimler bugüne kadar açıklayıcı yasalar bulmakta iktisat kadar başarılı olmamışlarsa da, doğal bilimin hipotezleriyle aynı şekilde test edilebilen, açıklayıcı yasa olmaya aday birçok ilginç hipotez ("sınıf mücadelesi", "oligarşinin tunç kanunu", "statüden sözleşmeye" gibi) geliştirmişlerdir (Raphael 1990: 6-7). Bu görüşe göre, siyaset felsefesiyle (siyasal teoriyle)[9] siyasal bilim arasındaki başlıca fark, ilkinin normatif olmasına ve haklılaştırmaya yönelmesine karşılık, siyasal bilimin pozitif yani açıklama peşinde olmasıdır. Başka bir ifadeyle, siyasal bilim devletlerin/hükümetlerin işlerini gerçekte nasıl yürüttüklerini ve insanların siyasî hedeflerini gerçekleştirmeye çalışırken gerçekte nasıl davrandıklarını açıklar; oysa siyaset felsefesi hükümetlerin ne yapmaları gerektiğini ve siyasî amacımızın ne olması gerektiğini önerir (Raphael 1990: 8, 21). W. G. Runciman da buna benzer şekilde, siyaset bilimini normatif nitelikteki siyaset felsefesi veya siyaset teorisinden ayıran[10] şeyin, onun doğa bilimleri gibi empirik bir disiplin olması olduğunu belirtmiştir (Runciman 1969: 2).

Ancak, “[k]lasik siyasal teorinin [...] ‘normatif’ olarak nitelendirilmesi ve yerini ‘bilimsel’ teoriye bıraktığı [1970’lerin sonunda] yaygın bir görüş” olsa da (Sunar 1999: 12, dn. 1)[11] siyaset teorisinin baskın karakteri onun normatif olmasına karşılık, “siyaset bilimi” olarak anılan disiplin için –belki davranışçı siyaset bilimi hariç- böyle baskın ve onu siyaset teorisinden kesinkes ayırmaya yarayacak bir özellik bulmak kolay olmasa gerektir. Gerçekten de, 1950’li ve 1960’lı yıllarda en kuvvetli olarak ABD’de ortaya çıkan şekliyle siyasete davranışçı yaklaşım terimin gerçek anlamında bir “bilim” olmak iddiasındaydı. Pozitivist bilim anlayışından derin bir şekilde etkilenen bu yaklaşım bilimin hakikati ortaya çıkarmanın yegâne güvenilir aracı olduğu varsayımı altında, siyaset biliminin doğal bilimlerin yöntemlerine katı bir şekilde bağlı olması gerektiğini kabul ediyordu. Böylece davranışçı siyaset bilimi sayısal verilere dökülebilen -veya dönüştürülebilen- gözlem bulguları yoluyla siyasete ilişkin objektif bilgiye ulaşmayı amaçlamıştı.

Davranışçı yaklaşım siyaset biliminin empirik bir disiplin olduğuna dair yaygın görüşle de uyumludur. Aslına bakılırsa, normatif gelenek gibi, analiz ve açıklama peşinde olan tasvirî veya empirik gelenek de siyasî düşüncenin ilk zamanlarına kadar geri götürülebilir. Aristo’nun anayasalar tasnifi, Machiavelli’nin gerçekçi devlet yönetme sanatı (statecraft) anlatısı ve Montesquieu’nün devlet ve hukuka ilişkin sosyolojik teorisi gibi. Bu çalışmalar siyasete kurumsal yaklaşımın yolunu açtılar. Analiz ve açıklama peşinde olmak anlamında tasvirî (descriptive) olan bu yaklaşıma karşı, normatif yaklaşım gereklilik-belirticidir (prescriptive), yani değerlendirmeler yapar ve tavsiyeler önerir (Heywood 2013: 13).

Şu var ki, davranışçı türünde bile siyaset biliminin münhasıran empirik bir bilim olarak görülebileceği kesin değildir. Siyaset biliminin konusunun siyasî gerçekliğe ilişkin empirik bulgu veya verileri tanımlamak ve açıklamaktan ibaret olduğu düşüncesi isabetsizdir. Gerçekte, olguların gözlenmesi ve açıklanmasıyla yetinen çalışmalara siyaset bilimi alanında nadiren rastlanır. David Miller’in “empirik siyaset teorisi” olarak andığı teorik unsur siyaset biliminin ayrılmaz bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim, siyaset bilimciler belirli siyasî olayları tanımlamak ve açıklamakla ilgilenmekle beraber, gözledikleri olguları tek bir şemsiye altında bir araya getiren daha kapsamlı açıklayıcı teoriler de geliştirirler. Siyaset bilimciler sözgelişi devrimlerin niçin gerçekleştiğini veya istikrarlı demokratik yönetim için gerekli şartların neler olduğunu genel terimlerle açıklamaya çalışırlar (Miller 2010: 757).

Öte yandan, siyaset bilimine davranışçı-pozitivist yaklaşım hem hiçbir zaman disipline tam olarak hâkim olamadı, hem de etkisi ABD ve bir ölçüde de İngiltere'yle sınırlı kaldı. Daha da önemlisi, sosyal bilimlerde pozitivist yaklaşımın etkisinin gitgide zayıflaması doğal bilim anlamında siyaset bilimi arayışını da zamanla gözden düşürdü. Bu ise bir yandan normatif siyasal analiz (siyaset felsefesi ve siyaset teorisinin) canlanmasına, öbür yandan “rasyonel tercih” ve “kamu tercihi” gibi “formel”[12] teorilerin gelişmesine kapı araladı. Böylece, başka alt araştırma alanlarının da katılmasıyla siyaset incelemelerinin kapsamı epeyce genişlemiş oldu.

Siyaset biliminin kimliği açısından şimdi sorun şu ki, bu gelişme aynı zamanda “siyaset bilimi” teriminin tanımlayıcılığını da azaltmış bulunuyor. Nitekim, bugün kimi yazarlar siyaset bilimini siyaset incelemelerinin hemen hemen tamamını kapsayacak şekilde anlamaktadırlar. Sözgelisi Brendan O’Leary (2010: 749) “siyaset bilimi”ni siyaset incelemelerinin tümünü kapsayan genel bir ad olarak almaktadır. Ona göre, “(s)iyasetin ve iktidarın sistematik tasviri, açıklaması, analiz ve değerlendirilmesine yönelik akademik bir disiplin” olarak siyaset bilimi şu alt alanların hepsini kapsar: siyasî düşünce, siyaset teorisi, siyasî tarih, siyasî kurumlar, karşılaştırmalı siyasal analiz, kamu yönetimi ve kamu siyaseti, siyasî iktisat, rasyonel tercih, siyaset sosyolojisi, uluslararası ilişkiler ve devlet teorileri.

Durum standart siyaset bilimine giriş kitaplarında da pek farklı görünmemektedir. Meselâ, “Introduction to Politics” (2016) kitabının yazarlarına göre, “bilim” terimini geniş veya gevşek anlamda, yani “sistematik araştırmaya dayanan düzenli bilgi” olarak alırsak, normatif analiz bile sistematik olarak yapıldığında bilim sayılmak gerekir (Garner, Ferdinand ve Lawson 2016: 19). Normatif teori bile bilim sayılabilirse, o zaman siyaset incelemesinin bütün türleri pekâlâ “siyaset bilimi” ana başlığı altında toplanabilir. Nitekim, yazarlar kitaplarında bu disiplinlerin çoğunu ele almaktadırlar.

Benzer yaklaşımı siyaset teorisini siyaset biliminin alt dallarından biri olarak gören başka bir siyaset bilimi kitabının yazarlarında da buluyoruz. Yazarlar gerçi siyaset bilimini bir yerde “empirik” bir disiplin olarak niteliyorlar (Roskin & Cord & Medeiros & Jones 2012: 13, 15), ama aynı kitabın başka bir yerinde “siyaset bilimciler”in ta Aristo’dan buyana her zaman hem tasvirî/tanımlayıcı hem de normatif araştırma yaptıklarını (2012: 23) belirtmek suretiyle, disiplinin yukarıda işaret edilen kapsayıcılığı görüşünü dolaylı olarak onaylamaktadırlar.

Sonuç olarak, öyle görünüyor ki, siyaset bilimi teriminin kullanımında bir tutarlılık yoktur, terim bazan dar bazan geniş anlamda kullanılmaktadır.

Dar anlamda “siyaset bilimi” doğa bilimleri anlamında geleceğe dönük tahminler yapmaya imkân veren evrensel yasaları olan bir bilim olmak iddiası güder. Ne var ki terimi bu anlamda alırsak, o zaman, kısmen davranışçı ekol hariç, ortada “siyaset bilimi” adına çok fazla bir şey kalmayacaktır. Buna karşılık, “bilim” terimini “sistematik araştırmaya dayanan düzenli bilgi”ye işaret edecek şekilde, geniş veya gevşek anlamda kullandığımızda, o zaman davranışçı yaklaşım da dahil olmak üzere, siyasî fenomeni sistematik olarak açıklamaya dönük siyaset araştırmalarının tümünü içine alan daha kapsamlı bir “siyaset bilimi”nden söz edebiliriz. Böyle bakıldığında, “siyaset bilimi” ile “siyaset teorisi” arasındaki temel fark, ilkinin empirik temelli ve açıklama odaklı olmasına karşılık ikincisinin açıklama-analize yer vermekle beraber, ağırlıklı olarak normatif nitelik taşıması olmaktadır.

Sosyal Teori, Siyaset Teorisi ve Sosyal Bilim

Sosyal teori bir araştırma tarzı olarak en fazla siyaset teorisine benzer. Sosyal teori de siyaset teorisi gibi normatif yanı ağır basan bir disiplindir. Nitekim, siyaset teorisi ile siyaset felsefenin içiçe geçmesi gibi, sosyal teori ile sosyal felsefe de zaman zaman eş anlamda kullanılmaktadır. Ancak, sosyal felsefe/teori siyasî felsefeden/teoriden daha kapsayıcıdır, hatta onu içerdiği söylenebilir. Çünkü, genellikle sosyal teoriden ve özellikle de sosyal felsefeden bahsedildiğinde “sosyal” terimi geniş anlamında kullanılır. Geniş anlamında sosyal araştırmalar ise siyasetin incelenmesini de içerir, bir toplumda insanların etkinlikleriyle ilgili olan her şeyi kapsar (Raphael 1990: 6).[13] Yine de, sosyal teorinin inceleme konusu bakımından siyaset teorisinden farklı olduğu söylenebilir. Siyaset teorisi siyasî iktidarın örgütlenmesi ve onun izlemesi gereken amaç ve ideallerin araştırılması üzerinde odaklanırken, sosyal teorinin araştırma konusu toplumun niteliği ve/veya insanın sosyallığıdır (Helliwell & Hindess 2008: 811).

Bununla beraber, siyaset teorisi ile sosyal teori arasında araştırma konuları bakımından yapılan bu ayırım bu disiplinlerin her birinin gerçekte aldıkları şekille tam olarak uyuşmayabilir. Bu da iki disiplinin yer yer iç içe geçmesi sonucunu doğurmaktadır. O kadar ki, bazan belli bir eserin sosyal teoriye mi yoksa siyasal teoriye mi ait olduğu net bir biçimde belirlenemeyebilir.[14] Bu içiçe geçmenin bir nedeni, işaret edildiği gibi, “sosyal”ın aslında “siyasal”ı da içermesidir; galiba bu nedenle kimi sosyal bilimciler siyaset teorisini sosyal teorinin bir alt dalı olarak görmekte-dirler (Helliwell & Hindess 2008: 821). Sosyal teori ile siyasal teorinin zaman zaman içiçe geçmesinin diğer bir nedeni ise siyasal düzenleme ve ilkelerin kaçınılmaz olarak toplumsal alan üzerinde yansımaları olmasıdır. Siyasî düşünürlerin

genellikle kendi normatif argümanlarını toplumun ve insanın sosyalliğinin analizinden ayırmaya çalışmamalarının (Helliwell & Hindess 2008: 812) nedeni muhtemelen bu olgudur.

Sosyal teorinin kimliğinin sadece onu siyasal teoriden ayırmak bakımından değil, başka bir açıdan da halâ belirsiz olduğu söylenebilir. İşaret etmek istediğim, sosyal teorinin bu sefer sosyal bilimden kesin olarak ayrılmasını sağlayacak ölçütlerin var olup olmadığı sorunudur. Bu konuda ilk bakışta akla şöyle bir düşünce gelebilir: Sosyal teorinin kimliğindeki belirsizlik, “teori” ile “bilim” karşıtlığından hareketle ve ilgili alanda “bilimsel” olarak nitelenemeyen araştırmalara “teori” adını yakıştırmak suretiyle bir ölçüde giderilebilir. (Aynıysa siyaset teorisi ile siyaset bilimi arasındaki ilişki bakımından da düşünülebilir). Buna göre, “bilimsel” disiplinlerden farklı olarak, sosyal teorinin baskın özelliği onun “normatif” karakteridir. Böylece, “sosyal bilim”in dışında kalan toplumsal araştırmalara “sosyal teori” (“siyasal bilim”in dışında kalan siyasal araştırmalara da siyasal teori) denebilir.

Ne var ki, ilk bakışta makul görünmesine rağmen, soruna daha yakından bakıldığında bu ayırım ölçütü de yetersiz olabilir. Şöyle ki: Eğer toplumsal-siyasal alanda “bilimsel” niteliğin tartışmasız, kesin ölçütleri olsaydı, bu yaklaşım sosyal teoriyi sosyal bilimden (bu arada, siyaset teorisini de siyaset biliminden) ayırmakta işe yarayabilirdi. Oysa, halihazırdaki durumda belki iktisat hariç, sosyal bilimler alanında doğal bilimlerdeki bilim anlayışının uygulanabilirliği tartışmalıdır. Siyaset biliminin “bilimselliği” konusunun da tartışmalı olduğunu yukarıda zaten açıkladık. Bu arada, sözkonusu belirsizliği artıran başka bir nokta olarak, “sosyal teori” teriminin zaman zaman “sosyal bilim” terimiyle eş anlamlıymış gibi kullanılmakta olduğunu da belirtelim. Bilim-teori ayrımı şu bakımdan da sorunludur ki, “teori” terimi sadece (sosyal teori veya siyasal teori gibi) belli bir disiplinin kapsayıcı/genel adı değildir, bilimsel disiplinlerde de teoriler vardır.

Görülüyor ki, sosyal teoriyi siyasal teoriden ve sosyal bilimden ayırmak konusunda kesin ve tartışmasız ölçülere sahip değiliz. Bundan dolayı olsa gerektir ki, alanda “sosyal teori” ve “siyasal teori” başlıklı eserler olduğu gibi, ikisini bir arada zikreden “sosyal ve siyasal teori” (veya siyasal ve sosyal teori) başlıklı eserler de yayımlanmaktadır.

Siyaset Teorisi ve Siyasal İdeoloji

İdeoloji kavramı ve ideolojiler başlı başına geniş bir araştırma konusudur. Tabiatıyla, buradaki amacımız böylesine geniş bir alanla ilgili her konu veya sorunu derinlemesine incelemek değildir. Burada daha sınırlı bir tartışma

yapılacak ve sözü edilen sorunlar siyasî teoriyi ideolojiden ayırmak için gerekli oldukları ölçüde tartışmaya dahil edilecektir. Bu konuyu ele almak şu bakımdan özel olarak önemlidir ki, siyasetle ilgili literatürde ideoloji ile teori kavramları yeterince ayrılmamıştır ve hatta ideolojik anlatılar zaman zaman siyaset teorisiyle aynı şeymiş gibi sunulmaktadır.

İdeolojiler belli bir veya birkaç değeri temel önemde gören ve bunlarla doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı olan düşüncelerden oluşan bütünlüklü sistemlerdir. Bir ideoloji sosyal tecrübelerimizi tasnif etmemizi ve onları tutarlı kalıplar içinde bütünlüştürmemizi mümkün kılan yorumsal bir çerçeve (Smith 2013: 54, 55) veya toplumsal dünyanın anlaşılmasına yönelik, sistematik ve eyleme kılavuzluk eden kavramsal bir çerçeve olarak da tanımlanabilir (Miller 2010: 758). Başka bir görüşe göre ideoloji “mevcut siyasî düzenin bir tasvirini vermek için tasarlanmış bir fikirler dizisi, ideal siyasî düzenin nasıl olması gerektiğine ve ilkinin ikincisine dönüştürmenin aracına dair bir görüşür” (Garner & Ferdinand & Lawson 2016: 114). İdeolojiler siyasî hayatın açıklanması ve eleştirilmesi için temel sağlayan ve belirli siyasî anlayışlara dayanan kapsayıcı fikir sistemleridir. İdeolojiler özgürlük, eşitlik, adalet ve otorite gibi siyasî kavramların birbiriyle ilişkili bir dizi yorumlarından oluşurlar. Kısaca ideoloji “siyasî kavramların belirli bir şekilde organize olmuş bir kombinasyonu”dur (Freeden 1996: 54, 75).

Michael Freeden’a göre, ideolojiler siyaset hakkında kapsamlı ve kalıplı düşünme biçimleridirler. Onlar genellikle belirlenebilir grupların sahip oldukları fikir, inanç, kanaat, değer ve tutum öbekleridirler ve bir devletin veya başka bir siyasî topluluğun sosyal ve siyasî düzenlemelerini onaylama, haklılaştırma veya eleştirme çabası içinde kamu siyaseti için direktifler, hatta planlar sağlarlar. [...] İdeolojiler temel siyasal kavramların “özü bakımından-tartışmalı” (essentially contested) anlamlarının kesin bir tanımını vermeyi amaçlarlar. Başka bir anlatımla, ideolojiler bu kavramları tartışmalı olmaktan çıkarmak ve muhtelif anlayışlardan birini onaylamak isterler. İdeolojiler başlıca siyasal kavramların her birine verdikleri özel anlam, öncelik ve bunların belirli bir ideolojik alan dahilinde yer alan diğer kavramlar arasındaki özel konumları ve karşılıklı ilişkileri bakımlarından birbirinden farklılaşırlar. İdeolojiler takipçilerine sosyal ve siyasal kimlik verir ve siyasî amaçların gerçekleşmesinde başlıca etkenlerden biri olarak işlev görürler (Freeden2004: 6, 7).

Hem siyasî teoriler ve ideolojilerin her ikisi de aynı “ham maddeyi” -siyasî kavramları- kullandıkları için (Freeden 1996: 41), hem de siyaset teorileri de ideolojik muhtevaya sahip oldukları için (Miller 2010: 758), ideolo-

jileri siyasî felsefeler veya teorilerden ayırmak zordur. Yine de, ideoloji ile siyasî teori/felsefe arasında şöyle bir temel fark olduğu söylenebilir: Siyaset felsefesi veya teorisi gibi ideoloji de toplum ve devlet için ideal standartlar koyma anlamında normatif olmakla beraber, normatif öğretilerini akılcı argümanla yeterince veya hiç desteklememiş olmak bakımından onlardan ayrılır. Bu açıdan, tutarlılık ve uyum testleri yoluyla akılcı incelemeye (yeterince veya hiç) tâbi kılınmış olmayan değer yargıları dizisine ideoloji denir (Raphael 1990: 21-22) Oysa, bir siyaset teorisi temel siyasal kavram ve fikirler için birbiriyle bağlantılı argümanlar sunmak durumunda olduğu için ikna edici olmak zorundadır. Bu ise siyaset teorisinin akla yatkın (plausible), mantıkî ve içsel olarak tutarlı olmasını, ikna edici nedenlere dayanmasını gerektirir (Gaus 2000: 38-39). Bu arada, siyaset teorileri ideolojilerin tartışmasız kabul ettikleri varsayımları çoğu zaman eleştirel incelemeye tâbi tutarlar ve bu amaçla formel analizden olduğu kadar sosyal bilimlerin topladıkları empirik kanıtlardan da yararlanırlar (Miller 2010: 758).

Buna karşılık, ideolojiler insanları belli bir tür toplumsal ve siyasal düzen için mücadele etmeye yöneltmek istemeleri anlamında eyleme yönelik olduklarından, siyaset felsefesi ve teorisinden daha az incelikli ve daha az sofistikedirler (Garner & Ferdinand & Lawson 2016: 115). İdeolojiler kendi "kavramsal sosyal haritaları ve siyasî kararları"ni herkesin anlayabileceği bir dille sunmak zorunda oldukları için sadece akla değil, yerine göre duygulara da başvururlar (Freeden 1996: 30). İktidar ilişkilerinde bir değişim gerçekleştirmek, dolayısıyla geniş kitleleri etkilemek ve onların siyasî davranışını yönlendirmek bir ideolojinin mutlaka rasyonel ve tutarlı olmasını gerektirmez; ideolojiler genellikle kavramsal ve argümentatif olarak çok karmaşık olmaktan kaçınırlar. Bununla tutarlı olarak, ideolojiler kendilerini kitleler nezdinde meşrulaştırmak ve ileri sürdükleri fikirleri insanlara onaylatmak için duygusal söylemlere ve temelsiz önyargılara da başvurabilirler (Freeden 2004: 11; Gaus 200: 39). Kısaca, bir ideoloji rasyonel olarak kusurlu fakat duygusal olarak çekici bir şekilde tasarlanabilir.

Sonuç

Bu denemede yaptığımız tartışmanın gösterdiği gibi, siyaset incelemelerinin farklı türleri arasında kesin doğruluk iddiasında bulunabilecek ayrımlar yapmak imkânsız değilse bile zordur. Gerçi bu türler arasında, yukarıda "bilim" ile "bilim-olmayan" ayrımına dayalı olarak yaptığımız denemede olduğu gibi, saf kavramsal analiz yoluyla net ayrımlar yapılabileceği akla gelebilir. Ne var ki, bizatihi bu alanda çalışan yazar ve düşünürlerin gerek kendilerinin gerekse başkalarının çalışmalarıyla ilgili olarak alanın terimle-

rini yeterince özenli bir şekilde kullanmamaları bu türden bir teorik çabayı da sonuçsuz bırakabilir. Belki de Birch'ün (1996: 240) dediği gibi, bazan siyaset bilimi adı altında toplanan siyaset araştırmalarının esas meziyeti farklı yaklaşımların birbirini tamamlaması, dolayısıyla bu alanda metodolojik ortodoksiye yer olmamasıdır.

Bununla beraber, siyaset araştırmalarıyla ilgili farklı disiplinleri birbirinden net olarak ayırmanın zorluğu siyaset felsefesi ile siyaset teorisinin ve siyaset teorisi ile siyaset biliminin birbirinden kesin bir şekilde ayrılması konusunda belirgin olmakla beraber, aynı durum meselâ saf siyaset felsefesini siyaset biliminden veya siyasal teoriyi siyasal ideolojiden ayırmak konusunda sözkonusu olmasa gerektir. Özellikle son nokta, yani siyasal teoriyi siyasal ideolojiden ayırmak akademik değerlendirme bakımından önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle Türkiye'de siyasetle ilgili ağırlıklı olarak ideolojik nitelikteki kimi anlatımların "siyasal teori" çalışması olarak sunulması az rastlanır bir durum değildir. Bunu söylerken, siyasal ideolojilerin akademik-eleştirel incelenmesinin yapılamayacağını kast etmiyorum; elbette bu türden siyasal teori çalışmaları yapılabilir, yapılmaktadır da. Kast ettiğim, siyasal teori çalışması adı altında inceleme konusu olan ideolojinin dilinin ve kavramsal inşalarının genel-geçer doğrular gibi sunulmasıdır. Bu gibi durumlarda sahici bir akademik çalışma yapmayı neredeyse imkânsız hale getiren, araştırmacının inceleme konusu ile referans değerlerinin aynı (ideoloji) olmasıdır.

Notlar

- [1] George Smith de siyaset felsefesini "siyasî ilişkiler ve kurumların normatif bir bakış açısından sistematik ve derinliğine düşünmeye dayalı araştırılması" olarak tanımlamaktadır. Yazara göre, siyaset felsefesini değerden-bağımsız olan siyaset biliminden ayıran temel özellik normatifliktir (Smith 2013: 55-56).
- [2] Veya, "[s]iyasî fikirler tarihi olarak anılan klâsik siyasal teori geleneği". Klâsik siyasal teorinin özelliği, sosyal bilimlerden farklı olarak, toplumu tasvir etmeye değil, onu kurmaya yönelik olmasıdır (Sunar 1999: 12, 18).
- [3] Freeden devam ediyor (2004: 4): Sözgelışı, onların temel ilgilerinden biri neyin iyi argüman teşkil ettiğine ilişkindir. Analitik felsefeciler için iyi argüman rasyonal olan, kavramsal ayrımları ve akıl-yürütmenin mantıkî yollarını (dedüktif veya endüktif) tanımlayan ve kavramsal birimler arasında tutarlı bağdaşmalar inşa eden bir argümandır. İyi bir argümanın aynı anda hem derin-düşünmeye (reflexive) hem de kendini-eleştirmeye (self-critical) dayalı süreçlerin ürünü olması beklenir. Ayrıca, iyi argüman analitik boyut yanında etik bir boyuta da sahip olabilir.

- [4] O zamandan buyana siyasetin normatif incelenmesinde o kadar ileri gidildi ki, Jeremy Waldron (2012) siyaset teorisinin son zamanlarda esas olarak siyasî faaliyetin amaçlarıyla ilgili normatif argüman ve kavramsal analiz üstünde odaklandığından yakınmaktadır. Waldron'a göre, Rawls'un meşhur eserinin 1971'de yayımlanmasından sonra eser veren düşünürlerin (Nozick, Dworkin, Sen, Otsuka, Walzer vd.) hepsinin iyi bir toplumun amaçları ve siyasetleri ile onun siyasî iktisadının temel yapısı üzerinde odaklandıklarını; buna karşılık siyasî süreçler, siyasî kurumlar ve siyasî yapılarla ilgili sorunlara pek az ilgi gösterdiklerini belirtmektedir.
- [5] Miller'a göre (2010: 759) siyaset teorisinin normatif olan diğer türünün ana ilgisi ise "haklılaştırma"dır (justification).
- [6] Sistematik kendini-eleştiren düşünme biçimi bu disiplinin sağlığı için şarttır (Vincent 2004: 2).
- [7] Bu bakımdan, Goodin ve Pettit'in (1996: 1) siyaset felsefesini siyaset teorisinden ayırt edenin "normatif düşünce" olduğu yolundaki görüşleri isabetli olmasa gerektir.
- [8] Daha objektif görünen ama şekli (formal) bir ölçüt şu olabilir: Felsefe formasyonuna sahip bir akademisyenin siyasete ilişkin normatif araştırmasına *prima facie* siyaset felsefesi, buna karşılık sosyal bilim formasyonuna sahip olan bir akademisyenin normatif siyaset incelemesine de *prima facie* siyaset teorisi denebilir. Bu, elbette, her felsefecinin normatif siyaset çalışmasının siyaset felsefesi niteliğinde olacağı, buna karşılık felsefeci-olmayan hiç kimsenin aynı türden çalışmasının siyaset felsefesi olmayacağı anlamına gelmez.
- [9] Raphael siyaset felsefesi ve siyaset teorisi terimlerini eş anlamda kullanmaktadır.
- [10] Runciman'a göre (1963: 174-175), siyaset bilimi ile siyaset felsefesi her ne kadar birbirinden kesin olarak ayıramazsa da, bu onların farklı olmadıkları anlamına gelmez.
- [11] Sunar'ın kitabının ilk baskısının 1979 yılında yapıldığını belirtelim.
- [12] Donald Forbes (2004) rasyonel tercih ve kamu tercihi teorilerinin ikisini de "formel modelleme" örnekleri olarak zikretmekle beraber, nedenlerin istatistikî analizine dayanan teorilerle birlikte bunları "pozitif siyaset teorisi" başlığı altında incelemektedir. Yazara göre, "demokratik barış hipotezi" ve sosyal sermaye ile demokrasi ilişkisine dair tez gibi pozitif siyaset teorisi örnekleri davranışçıların yarım yüzyıl önce peşinde oldukları "siyasetin pozitif bilimi"nin gelişkin bir türüdür. Ancak, bireysel tercihlerin kolektif sonuçlarını açıklamayı amaçlayan ve bireycilik ve akılcılık ilkelerine dayanan rasyonel tercih teorisi açıkça normatif olmamakla beraber, sırf tasvirî de değildir.
- [13] Runciman da (1969: 1) buna benzer şekilde, sosyal teoriyi siyaset ve ekonomi dahil bütün toplumsal alanı veya "kollektif insan davranışının tamamı"nın açıklamaya dönük genel, test edilebilir önermelerden oluşan bir disiplin olarak nitelemektedir. Ancak yazarın kendisi haklı olarak böyle genel ve kapsayıcı bir sosyal teorinin var olmadığını belirtmektedir.

[14] Alandaki bazı kitapların adının “sosyal ve siyasal teori” olması (Ernest Barker: *Principles of Social and Political Theory*; M. S. Kimmel & M.A. Messner: *Social and Political Theory: Classical Readings*; Anthony Giddens: *Studies in Social and Political Theory*) veya birçok anlatıda sık sık “sosyal ve siyasal teori” kalıbına rastlanması bundan ileri geliyor olsa gerektir.

Öz

Siyaset İncelemeleri Bağlamında Felsefe, Teori ve İdeoloji

Eski Yunan dönemine kadar geri giden siyaset incelemelerinin yaklaşık 2500 yıllık tarihi siyaset felefesi ile başlamıştır. Ancak siyaset incelemeleri zamanla çeşitlenmiş ve değişik alt disiplinlere ayrılmıştır. Siyaset araştırmaları tarihsel olarak siyaset felsefesiyle başlamış olsa da günümüzde gitgide öne çıkan siyaset teorisi disiplini siyaset felsefesinin hatırı sayılır bir rakibi konumuna yükselmiştir. Yine de "siyaset teorisi"nin henüz iyi tanımlanmış bir kimliği yoktur. Bu disiplinin kimliği konusundaki belirsizlik siyaset incelemeleriyle ilgili literatürde çeşitli biçimlerde kendisini göstermektedir. Nitekim ilgili literatürde zaman zaman siyaset teorisi ile siyaset felsefesinin birbirinin yerine kullanıldığına tanık olunmaktadır. Öte yandan, siyaset teorisi ile siyaset bilimi arasında da kesin bir ayırım yapmak her zaman kolay değildir. Bu makale siyaset teorisinin bir yandan "siyaset felsefesi"nden, öbür yandan "siyaset bilimi"nden ayırt edimesini mümkün kılacak şekilde bu disiplinin kimliğini belirlemeye yönelik bir denemedir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset Felsefesi, Siyaset Teorisi, Siyaset Bilimi, İdeoloji, Normatif Disiplin, Analitik Disiplin, Haklılaştırma.

Abstract

Philosophy, Theory and Ideology in the Context of Political Studies

As an age-old discipline that originated in the ancient Greece roughly 2500 years ago, studying politics had begun with political philosophy. However, in time political studies have diversified and so divided into subdisciplines. Although historically the first appearance of studying politics was political philosophy, today political theory has come to the fore in the field and rose to a position of considerable rival to it. However, "political theory" has still no well-defined identity. This uncertainty in identity of the discipline of political theory shows itself in a number of ways in the literature. For one thing, in fact students of politics occasionally use "political theory" and "political philosophy" interchangeably. On the other hand it is not easy to draw a decisive distinction in terms of both subject-matter and method between political theory and political science as well. In order to serve hopefully to enlighten the identity of the discipline in this essay the author tries to distinguish political theory conceptually from "political philosophy" on the one hand and from "political science" on the other.

Keywords: Political Philosophy, Political Theory, Political Science, İdeology, Normative Discipline, Analytical Discipline, Justification.

Kaynaklar

- Arslan, Ahmet (2012), *Felsefeye Giriş* (Ankara: Adres Yayınları, 17. b.).
- Barry, Norman P. (2018), *Modern Siyaset Teorisi*, Erdoğan, M. & Şahin, Y. (çev.) (Ankara: Liberte Yayınları).
- Berlin, Isaiah (1988), "On the Pursuit of Ideal", *The New York Review of Books*, March 17th.
- Berlin, Isaiah (1980), "Does Political Theory Still Exist?", Hardy, H. (ed.), *Concepts and Categories: Philosophical Essays* (Oxford University Press), ss. 143-72.
- Birch, Anthony H. (1996), *The Concepts and Theories of Modern Democracy* (London & New York: Routledge).
- Dryzek, J. S. & Honig, B. & Phillips, A. (2008), "Introduction", *Oxford Handbook of Political Theory* (Oxford University Press), ss. 3-41.
- Erdoğan, Mustafa (1993), "Siyaset Felsefesi Hakkında", *Liberal Toplum Liberal Siyaset* (Ankara: Siyasal Kitabevi), ss. 1-14 (Bu deneme ilk olarak *Türkiye Günlüğü* dergisinin Bahar 1992 tarihli 18. sayısında yayımlanmıştır).
- Forbes, H. Donald (2004), "Positive Political Theory", Gaus, G.F. & Kukathas, C. (ed.), *Handbook of Political Theory* (Sage Publications), ss. 57-72.
- Freeden, Michael (2004), "Ideology, Political Theory and Political Philosophy", Gaus, G.F. & Kukathas, C., a. g. e., ss. 3-17.
- Garner, R. & Ferdinand, P. & Lawson, S. (2016), *Introduction to Politics* (Oxford University Press, 3rd ed.).
- Gaus, Gerald F. (2000), *Political Concepts and Political Theories* (Boulder, Colorado: Westview Press).
- Gaus, Gerald F. & Kukathas, Chandran (2004) (ed.), *Handbook of Political Theory* (Sage Publications).
- Goodin, Robert E. & Pettit, Philip (1996), "Introduction", *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (Blackwell Publishers), ss. 1-4.
- Heywood, Andrew (2013), *Politics* (Palgrave Macmillan, 4th ed.).
- Helliwell, Christine & Hindess, Barry. (2008), "Political Theory and Social Theory", Dryzek & Honig & Phillips (ed.), a.g.e., ss. 810-23.
- Miller, David (2010), "Political Theory", Kuper, A. & Kuper, J. (ed.), *The Social Science Encyclopedia* (London & New York: Routledge, 3rd ed.), ss. 756-59.
- O'Leary, Brendan (2010), "Political Science", Kuper, A. & Kuper, J. (ed.), a.g.e., ss. 749-56.
- Raphael, D. D. (1990), *Problems of Political Philosophy* (Atlantic Highlands: Humanities Press International, 2nd ed.)

- Roskin, M. G. & Cord, R. L. & Medeiros, J. A. & Jones, W. S. (2012), *Political Science: An Introduction* (Longman/Pearson, 12th ed.)
- Runciman, W. G. (1969), *Social Science and Political Theory* (Princeton University Press, 2nd ed.).
- Runciman, W. G. (1963), *Social Science and Political Theory* (Princeton University Press).
- Smith, George H. (2013), *The System of Liberty: Themes in the History of Classical Liberalism* (New York: Cambridge University Press).
- Strauss, Leo (1969), "What is Political Philosophy?", Gould, J. A & Thursb, V. V. (ed.), *Contemporary Political Thought* (New York: Holt, Rinehart and Winston, IC.)
- Sunar, İlkey (1999), *Düşün ve Toplum* (Ankara: Doruk Yayınları, 3. b.).
- Swift, Adam (2014), *Political Philosophy* (Polity Press, 3rd ed.).
- Vincent, Andrew (2004), *The Nature of Political Theory* (Oxford University Press).
- Waldron, Jeremy (2012), "Political Political Theory: An Oxford Inaugural Lecture", SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2060344> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2060344>.